

na registrada només pel *DAG*. «*payrar-se* (Muntanya, Emp.): estar-se'n, privar-se d'una cosa, quedar-se sense una cosa: *em pairaré* de berenar per acabar aquesta feyna ---» (no recordo haver-ho sentit mai en la construcció sense *de*, *m'he pairat la missa*, car fora d'aquí sempre consta *pairar-se de*).

Des de la meva infància ho tenia molt sentit a gent de l'Empordà i Girona [c. 1912], i dels seus pares i parents empordanesos devia haver-ho heretat el meu pare: «La pluja queia a ruixades, perfidiosa: doncs ja-ns hauríem vist tots empocats pels reconcs, maleint el mal temps, com si haguéssim de sortir a fora, i la pluja -ns en fes *pairar*: us basto a dir que no-m recordo de cap dia alegre i nebulós», *Presons Imaginàries*, p. 148; «fer venir dos professors, de Santiago i de Madrid --- la situació de l'*Ateneu Barcelonès* deixava fora de l'abast de les nostres possibilitats aquests projectes i *ens* en vàrem haver de *pairar*», *Coromines, Conferències Filosòfiques*, pròleg, 30-vi-1930.¹

Usat pel vigatà Genís i Aguilar (1874, *AlcM*); i així mateix ho he sentit en el Pallars, en una frase causativa, on per tant és natural que s'ometi el pronom, i amb el matís de 'escascejar (d'alguna cosa)': «ací la pluja mos amole molt, i en canvi *li fa pairà* a Carregue» Escàs d'Assua (1959). Dubto molt que existixin les variants amb *em*- que admet *AlcM*: la frase citada de Girona «l'has *empairat* d'anar a missa» deu ser inexacta per *te'n pairaves d'anar a missa*; i *empeirar* com a tr. [??] que atribueix a la Pobla de Segur i a Castellciutat «abstenir-se de menjar una cosa perquè els altres puguin menjar-ne» també deu ser *te'n pairaràs* o forma semblant, mal analitzada; probablement algú de Mallorca o de Bna., on aquest mot és desconegut, va sentir-hi la frase que suggereixo i la reproduí imperfectament o va analitzar-la a tort.

El mot és més antic i d'extensió més general en llengua d'oc. Hi apareix des de la fi del S. XII, amb les accs. transitives «souffrir, endurer» (complement: *malvestat*) i «souffrir, permettre, tolérer» (*causa que no-l voldrem pairar* 'cosa que no voldrem tolerar'), i després el reflexiu (en textos una mica posteriors) *se pairar* «être permis, toléré», *se pairar de* «se passer de, s'abstenir». Antigament apareix en autors gascons, llenguadocians i provençals; i continuà ben viu en gascò: «si fames se troba carnal y agen feyt ['hi hagin degollat un cap de bestiar'], aquerò lor es stat tollerat et *payrat*, cum a messadges de l'ostau de Bearn» (del casal comtal), *Cart. B d'Ossau*, a. 1435, p. 213.

Avui ja només deu ser viu a Gascunya, i solament en la darrera acc. «se garder, se passer, se priver, s'abstenir de» (*TdF*, Palay). Del gascò degué passar al basc *pairatu* «souffrir, endurer» (p. ex. freds, calors, molèsties), i el postverbal *pairu* «sufrimiento, aguante, paciencia»: mot exclusiu dels tres dialectes basc-francesos, ja antic en la llengua, puix que ha format diversos derivats amb terminació basca, però també hi ha *pairant* 'resistent, aguantador' de formació romànica ben clara. Al castellà i portuguès hi degué passar només com a terme nàutic, des del gascò: cast. *pairar* «estar quieta la nave con las velas tendidas y largas

las escotas» [1587], *estar al paio* [c. 1770]; i d'ús força més ampli en portuguès, on també ha tingut sempre acc. nàutica, *pairar* 'parar-se en el mar, no avançar' [princ. S. XVI], *estar ao paio* [també S. XVI], però allí en presenta d'altres *andar pairando em algum negócio* «não vir a conclusão, delongà-lo», «soster trabalhos», «andar irresoluto», tot ja en el S. XVI. Més detalls sobre la documentació en aquestes llengües, veg. *DECH* IV, 340-2. Visqué també en el NO. d'It. *apairar* [c. 1300] en el milanès Bonvesin; i així mateix Gènova, Como i el Piemont.

Cal partir del verb llatí conegut *PARIARE* 'igualar', 'saldar un deute', que té continuació medieval (Du C.), i el derivat cast. ant. *parias* 'tributs'. Com que *PARIARE* en els Pares de l'Església apareix amb sentit intransitiu de 'ser igual', aplicada a comparacions: *utrâque substantiâ pariant inter se Cristus et Adam silicet carne et animâ*. D'aquí segurament aplicació als estats d'esperit consecutius d'una mateixa persona, en el sentit de *aequo esse animo* 'ser equànime', 'pendre paciència, suportar', d'on l'acc. occitana i després l'extensió que ha rebut en català. Ja s'ocuparen profitosament de l'origen d'aquest mot Diez, *Wb.*, 474; M.-Lübke (*REW*, 6238 i 6239); Spitzer, *Nph. Mgn.* 1913, 157ss.; però el camí definitiu no es va indicar fins a l'extens article del *DCEC/DECH*; per al basc, Schuchardt, *ZRPh.* XI, 476.

DERIV.: *Paire*, *estar al ~* [Lab. 1840], però és amb *-e* segons la pron. occid.; «*aguantar el paire*» tort.: «lo gos aguanta el *paire* nevant o plovent o al ple del sol», Vergés Paulí, *Espurnes* v, 17; amb més context en *TORMO*.

¹ En l'autògraf veig que jo devia dir-li que a Bna. potser no ho entendrien bé o ho trobarien massa comarcal, però ell va esborrar la meua observació i ho deixà igual, segurament amb raó. Recordo que un erudit condeixeble sabadellenc em deia per aquell temps que no ho havia sentit mai.

Pais, *paisà*, *paisanatge*, *paisatge*, *paisatgista*, V. *paigès* *Païssa*, V. *palla*

Les Paitides, nom d'un veïnat i una font dels afores de Viladrau, d'origen incert, però en tot cas és mera invenció arbitrària del poeta Bofill i Mates un mot *paitida* 'fada', que a tort fou presa seriosament, i que mancava de tot fonament i versemblança; cf. oc. ant. *païta* 'pacte, tracte', *paitada* 'pactada', *partida* 'partiment'; si bé tampoc està aclarit que hi hagi relació amb això, car no hi ha comprovació d'un *païtis* 'pastura' que *AlcM* atribueix a l'Emp., i que podria ser simple error pel conegut *païtis* 'pastures').

Paitó, *mul ~* (Griera i Amades, *BDC* XXII, 174) crec variant de l'oc. *Peitau* 'Poitou'.

PAIXA (dignatari turc), pres del turc *pâşâ* id., i aquest de l'irani *padi-šâb*, indo-irani *pati-ḡsâtra*. Arabitzat: *baixà*.

Paixera, V. *peixera*